

Renesance v dalších evropských zemích

Anna Langrová

Renesance v Čechách a na Moravě

Architektura

Malířství

Sochařství

Rozvoj renesanční architektury

- I. Do popředí českého státu Praha a města
- II. Renaissance do českých zemí za Jagellonců
- zatím jen u stylových částí staveb a v detailech
- III. Projevila se na královském dvoře v Praze
- IV. Renaissance uplatněna ve stavební činnosti významných šlechtických rodů
(Pernštejnů, Rožmberků atd.)
- V. Porážka Fridricha Falckého na Bílé Hoře znamenala konec renesančního období

Stavby a přestavby za renesance

- *Jagellonci a Habsburkové* – přestavba Pražského hradu
- *Šlechta* – hrady a tvrze na zámky, nové zámky, budování poddanských měst
- *Nižší šlechta* – úprava tvrzí a budování zámečků
- *Královská města* – veřejné budovy (radnice) a stylové měšťanské domy
- *Církev* – úprava sakrálních staveb (použití gotického tvarosloví)

Čtyři hlavní období

- I. Období pronikání renesančních tvarů (1492-1520)
- II. Raná renesance (1520-1547)
- III. Vrcholná renesance (1547-1580)
- IV. Období pozdní renesance a manýrismu (1580-1620)

Hlavní změny

- Končí celo-kamenná stavba, pracné žebrové klenby i opěrný systém
- Lomené oblouky nahrazeny půlkruhovými
- Z kamene jen některé architektonické články (portály, sloupy, římsy, ostění oken atd.)

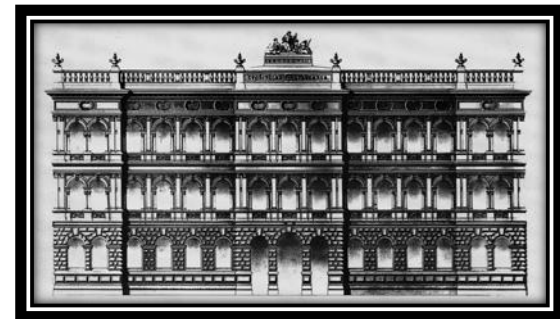
Stavba

- Dvě samostatné etapy: vyzdění celé stavby a poté úprava povrchů
- Časté použití cihel – rozvoj cihlářství
- Výroba tvarovek, ostění oken a portálů zdobených ornamentem
- Omítky (s mramorovým práškem) se vyhladily a často zdobily (sgrafito)
- Klenby obdobné jako v Itálii (dřevěné)
- Výzdoba průčelí sgrafitem, rozmanité štíty a atiky
- Dřevěné, roubené a hrázděné konstrukce, konstrukce krovů
- Rozvoj štukatérství, dekoratérství, řezbářství, čalounictví atd.
- Interiéry zařízeny stylovým nábytkem

Přestavby a novostavby

- Královské stavby
- Městské paláce a zámky
- Měšťanské domy
- Radnice
- Sakrální stavby
- Školy, fary, zvonice, vodárny a mosty

Královské stavby

- Především ***Pražský hrad***
- Zřízení reprezentačního Vladislavského sálu (pozdní gotika, renesance)
- Nová okna a portály – kameníci z Itálie
- Nově královská zahrada, Prašný most, královský letohrádek, Zpívající fontána
- Budova purkrabství místo gotického domu hradního kastelána (G. Ventura)

Prašný most

Letohrádek a Zpívající fontána

Bonifác Wohlmüt

- Královský letohrádek (patro, střecha)
- Stará sněmovna (zaklenutí)
- Tribuna nejvyššího písaře (tříosá loggie)
- Nové zemské desky
- Hudební kruchta v katedrále sv. Víta
- Nové ukončení chrámové věže
- Pravděpodobně i autorem centrální kaple sv. Vojtěcha
- Velká míčovna (v zahradě)
- Centrální část kostela Panny Marie (zaklenutí)

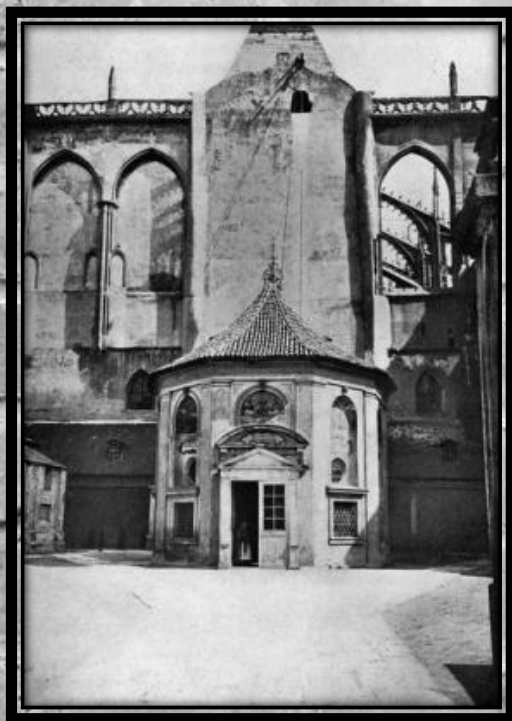

Stará sněmovna

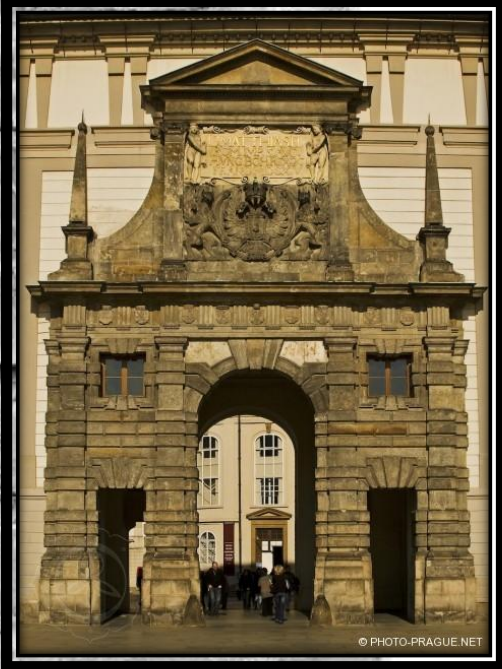
Hudební kruchta katedrála sv. Víta

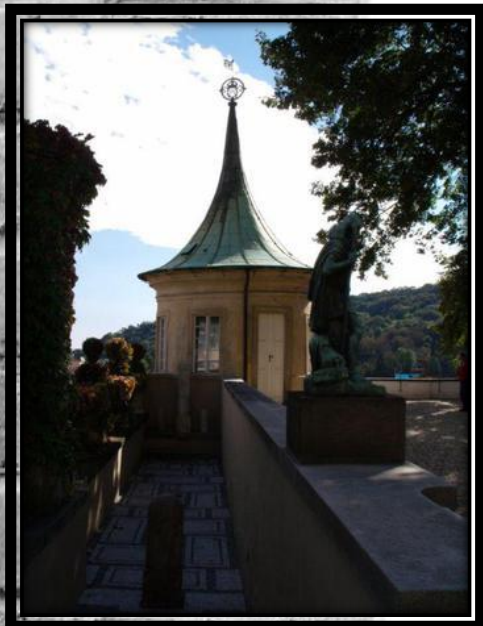
Kaple sv. Vojtěcha

Velká míčovna

Matyášova brána

Matyášův pavilónek

Další královské stavby

- Letohrádek Hvězda v Liboci (šesticípá hvězda)
- Zlatá ulička (s drobnými domky)
- Císařský mlýn (kopule) – voda tzv. Rudolfovou štolou
- Matyášova brána (triumfální oblouk)
- Matyášův pavilónek
- Přestavby hradů na zámky (Poděbrady, Pardubice, Brandýs nad Labem atd.)

Zlatá ulička

Letohrádek Hvězda

Zámek Pardubice

Zámek Poděbrady

Rožmberský palác

Městské paláce a zámky

- Šlechtici budovali své paláce na Pražském hradě, v Praze, Olomouci a Brně
- Rožmberský a Pernštejnský palác (později barokně přestaven)
- Martinický palác (Hradčanské náměstí)
- Palác u Mettychů z Čečova (Malá strana)
- Schwarzenberský palác (Hradčanské náměstí)
- A další...

Pernštejnský palác

Martinický palác

Palác u Mettychů z Čečova

Schwarzenberský palác

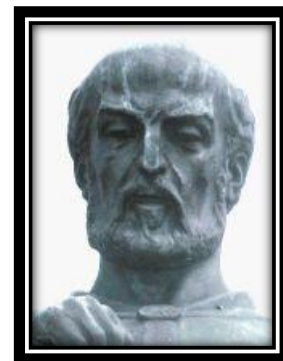

Stavby

- Hlavně *zámky*
- Přestavbou původních hradů, hrádků a tvrzí nebo jako novostavby
- Vysoká šlechta letohrádky a letní sídla
- Nižší šlechta tvrze a zámečky
- Nepřístupné hrady opuštěny
- Zámky v příhodnějších polohách
- Bohatá šlechta zámky s více křídly a nádvořím

České hrady a zámky

Hrad Švihov

Kunětická Hora

- Podíl Benedikta Rieda na opevnění a přestavbě
- Hrad Švihov, Blatná, Rabí, Rožmitál a Březnice
- Kunětická hora
- Zámek v Kačeřově, Nelahozevsi, v Telči, v Litomyšli, v Bučovicích
- Hrad v Mělníku, Českém Krumlově, Moravské Třebové

Zámek v Litomyšli

Hrad v Českém Krumlově

Zámek v Telči

Hrad v Mělníku

Měšťanské domy

Telč

- Bytová, výrobní, případně obchodní funkce
- Změna především u hlavního průčelí domu a v řešení interiéru
- V přízemí velká síň sloužící k výrobě, v patře rozlehlá obytná místnost s jídelnou
- Časté přístavby – do ulice, více pater, arkády, hloubení suterénů nebo skoupení okolních domů a jejich sjednocení

Radnice na novém městě

Radnice

- Nové radnice především v královských, perněstejných a horních městech
- Benedikt Ried (přestavba radnice v Praze na Novém Městě, Staroměstské radnice)
- Další radnice: Nymburk, Litoměřice, Bohdaneč, Nové Město nad Metují, Plzeň, Kyjov, Mladá Boleslav, Moravská Třebová, Dobruška, Český Krumlov a další

Staroměstská radnice

Radnice Litoměřice

Radnice Nymburk

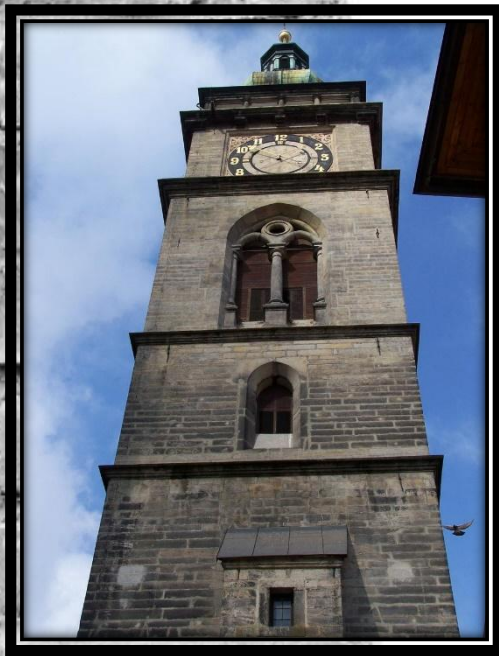
Kostel sv. Máří Magdalény
Kostel sv. Klimenta

Sakrální stavby

- Příčiny novostaveb a úprav – nové církve, četné požáry
- Časté gotické detaily nebo celé pojetí
- Kostely: sv. Máří Magdalény (Sobotka), sv. Klimenta (Praha), sv. Václava v Sýčíně a další
- Rušení hřbitovů ve městech u farních chrámů – nové hřbitovy a hřbitovní kostely za městskými hradbami
- Kostely - podélné či centrální, hodnotné synagogy

Školy, fary, zvonice, vodárny a mosty

- Rozvoj školství – nové školy, přestavby (nejvýznamnější škola v Plzni)
- Mnoho nových farních budov
- Obohacení měst o věžní dominanty (Bílá věž HK – Burian Vlach)
- Vodárenské věže – vytlačení vody s následným rozvodem
- Mosty – nejvýznamnější v Brandýse n. Labem

Rozvoj měst v renesanci v Čechách

- Velký rozvoj – přestavby starších, zakládání nových, povyšování vsí na městečka a městeček na města
- Přestavby v královských městech (HK)
- Značný rozvoj poddanská města – hospodářská, politická opora šlechty
- Veřejné stavby situovány diagonálně, nová průčelí domů s podloubím, kašny
- Nová města: Mladá Boleslav, Chrudim, Litomyšl

Výtvarné umění v Čechách

- Výtvarné umění 16. století v českých zemích silně ovlivněno náboženskou situací
- Odmítání obrazů a soch minulého století – narušení vývoje
- Neexistovalo myšlenkové hnutí (viz. Itálie) – není podnět k celkové proměně slohu
- Zprvu pouze nové dílčí prvky na starých základech

Sochařství v Čechách

- Většinou součástí architektury
- Novou formu mají renesanční portály a ostění oken
- Příchodem Habsburků se změnila umělecká orientace směrem k Itálii
- Ferdinand I. přivedl italské stavitele, kameníky a štukatéry
- Figurální a kompoziční tvary ze severní Itálie
- Prosazení italské orientace také mezi šlechtou
- Čistě italská forma na náhrobku Žofie Těšínské Pardubicích
- Štuková výzdoba na klenbě letohrádku Hvězda v Praze (Antonio Brocco)
- Zpívající fontána v Královské zahradě Pražského hradu (návrh malíř Francesco Terzio) - jedno z mála volně stojících děl renesančního sochařství u nás

Náhrobky a epitafy

- Doménou figurami a reliéfy vyzdobené náhrobky či epitafy - mauzoleum pro Ferdinanda I. (katedrála sv. Víta)
- Český protestantismus nedovolil dále rozvíjet figurální umění
- Úcta k člověku - jeho zpodobení na náhrobku (ležící postava provedena v nízkém reliéfu s jeho jménem a životními daty okolo)
- Tyto náhrobky „typickým projevem“ českého renesančního sochařství
- Na Moravě italský sochař *Jiří Gialdi* - reliéfy na městských palácích (Brno, Olomouc), závislé na německých grafických předlohách
- Pronikání saského sochařství – sochaři Walther, Köhler, Lorenz, Grünberger ad. (oltáře, epitafy a mauzolea pro české významné rodiny)
- Sochaři ze Slezské Vratislavy: Vincenc Schreckenfisch, Hans Gruyter, zv. Fleisser, Gerhard Hendricks (mauzoleum generála Melchiora Rederna)
- *Antonio Melana* - tumba Zachariáše z Hradce (funerální kaple Všech svatých v Telči), štuková výzdoba zámku Kratochvíle

Mauzoleum pro Ferdinanda I.

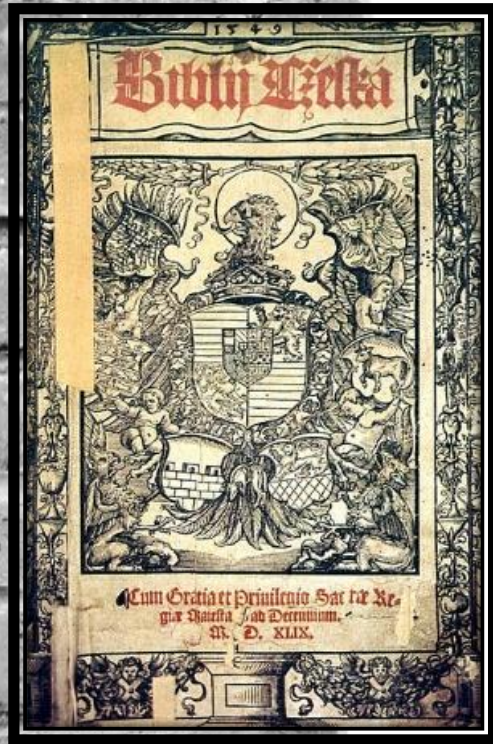

Zámek Kratochvíle

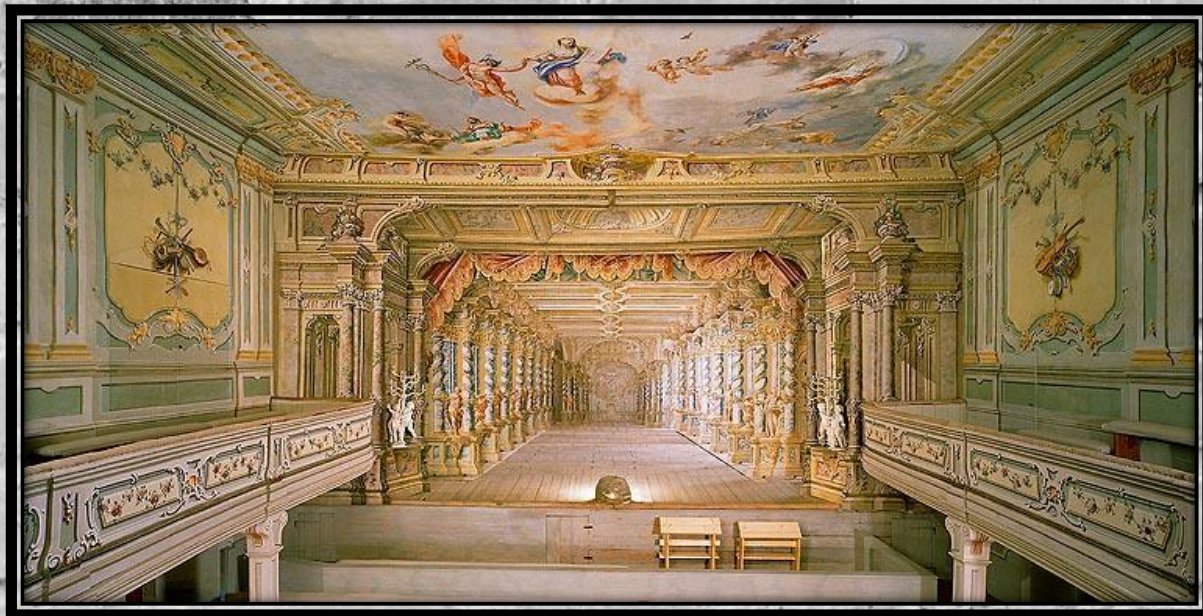
Malířství v Čechách

- Bohatost forem a námětů, na úkor kvality a tvůrčího uměleckého potenciálu
- Rozkvět *nástěnného malířství* v interiéru a exteriéru - typické sgrafito
- V *závěsném malířství* dominoval portrét
- *Knižní malba* - tvorba iluminovaných knih, doplněna knižním dřevořezem
- Proměna slohu nástěnných maleb, ale chybí tvůrčí osobnost jako vzor
- **Daniel Alexius** (arcibiskupská kaple v Praze), **Bartoloměj Beránek-Jelínek** (Bechyně a Český Krumlov), **Gabriel de Blonde** (výmalba pokojů na hradě v Českém Krumlově), **George Widman** (zámeček Kratochvíle, Jindřichův Hradec)
- Nebyl brán zřetel na umělce, důraz kladen na obsah a sdělnost - díla morální příklady k poučení, ne estetické uspokojení

Gabriel de Blonde –
hrad Český Krumlov

Daniel Alexius – arcibiskupská kaple

Sixtinská madona

Náboženská témata malby

- Na fasádách *náboženská témata* (starozákonní příběhy) – alegorické chápání (cnosti, neřesti, milosrdenství, hříchy, blahoslavenství, čas, roční období, měsíce, živly) -> proniknutí *antické mytologie*
- Náměty z české historie (velké události národní, příběhy rodů)
- Portrét donátora - mezi figurami zobrazeného děje
- Zájem o každodenní život a krajinomalbu
- Do českých zemí soubory rytin z rozličnými náměty z různých koutů Evropy (hl. Německo – Virgil Solis, Hans Sebald Beham a Jost Amman)
- Jejich knihy s biblickými figurami a příběhy se staly vyhledávaným materiálem
- Dále také ilustrovaná vydání biblí či antických dějin a Ovidiových Proměn, emblémy a volné listy (kompozice od Italů), nizozemská a flámská, mědirytiny (J. F. Cornelis Boss) -> *předlohy* pro díla neznámých malířů a zedníků, *zabývajících se sgrafitem*

Virgil Solis

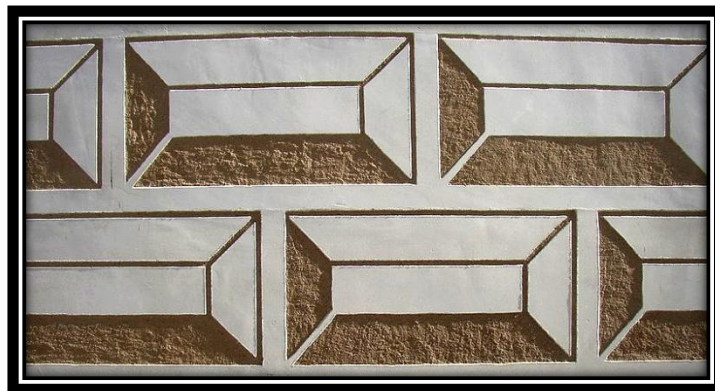
Cornelis Boss

Fasádové malířství

- Nejvíce *sgrafito* (monumentalizovaná grafika) - zrod v toskánské Florencii
- Sgrafitované průčelí se u nás poprvé objevuje na Pražském hradě a ve Slavonicích - *první typ* úplně sgrafitované fasády měšťanského domu
- Sgrafitové malby interiéru v *zámku Telč*, sgrafitová výzdoba *Kneisslova domu* v Českých Budějovicích, v Českém Krumlově na bývalé lateránské radnici (poprvé psaníčková forma)
- Prachatice s mnoha domy zdobenými sgrafity
- Šíření nástěnného malířství v interiérech panských sídel

Cranachovo jezulátko

Desková a portrétní malba

DESKOVÁ:

- Pozdně gotické prvky (projevují se ještě na oltářních archách)
- *Cranachovo umění* – Mistr IW (nejlepší kvality)
- Renesančního duch se projevilo jen v portrétech a epitafech (doménou závěsného malířství)
- *Jakob Seisenegger* - dvorní malíř Ferdinanda I., zakázky od šlechty

PORTRÉTNÍ:

- Silně ovlivněna sbírkou podobizen španělských šlechticů a šlechtičen (dvorní malíři králů Filipa II. a Filipa III.)
- *Alonso Sánchez Coello* - podepsaná podobizna arcivévody Václava
- *Antonis Mor*

Epitaf Mikuláše Müllera

Epitaf

- *Náhrobní obraz s náboženskou scénou* - překonání smrti (ukřižování, zmrtvýchvstání), zobrazení donátora s rodinou
- Ustálený typ epitafu - Mistr IW
- Nové prvky pouze z využití dané předlohy (bez ní to v Čechách nešlo)
- Epitaf objednávali šlechtici i měšťané - tradiční forma křídlové archy
- *Brno* - epitafy malované na plátně (v luterském kostele sv. Jakuba)
- Malíři z Nizozemí – epitafy pro protestantsky smýšlející měšťany
- V Praze svébytný umělecký okruh - závislý na zdrojích umění ze dvora Rudolfa II.
- Hlavním ikonografickým námětem pražských umělců bylo *Vzkříšení*

Knižní malba

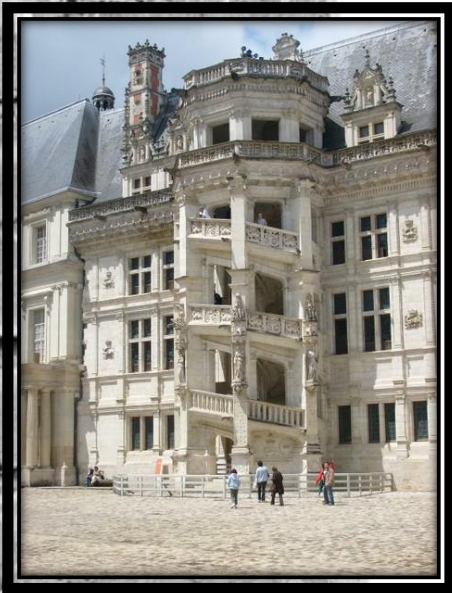
- Vlivy jihoněmecké a podunajské školy - návaznost na grafickou produkci Dürera a tzv. *Kleinmeistrů*
- **Fabián Pulér** - úpadek řemeslné stránky provedení, od figurálních kompozic k přebujelosti ornamentu
- **Matouš Ornyš** – zlepšení kvality, orientace na současnou norimberskou produkci (grafiky Josta Ammana a ilustrace bible z roku 1564, Melantrichova tvorba)
- Iluminátoři opouštěli drobnopis, místo pergamenu papír, vodové barvy
- V knižní iluminaci setrvává pozdně gotický vliv, forma rukopisů navazuje na dlouhou tradici
- Novozákonní scény v iniciálách, výjevy ze Starého zákona malovány ve spodním poli pod kolumnami
- Proměnu těchto forem přinesl knihtisk – *první tištěná kniha* Statuta Arnošta z Pardubic (Plzeň, 1476)
- Na uměleckém trhu se prosadila tištěná kniha - výrazně členěná titulní strana, ornamentální a figurální dekor
- Tiskaři s německým školením - vlastní štočky, ovlivnění naší produkce

Francie

ARCHITEKTURA:

- Příchod renesance byla zásluha krále – *dvorský sloh*
- 1. **raná** (1500-1540, František I.), 2. **vrcholná** (1450-1580, Jindřich II.), 3. **pozdní** (1580-1620, Ludvík XII.)
- Církevní a světské stavby – nahrazeny detaily (kostel St. Pierre v Caen)
- Královské a panské zámky – čtyřdílná dispozice, vnitřní dvůr, věže (zámek v Blois, v Chambord, v Chenonseaux)
- **Jean Jacques Androue du Cerceau** (kniha Nejvýznamější stavby Francie)
- **Pierre Lescot** (přestavba Louvru) a další

Zámek v Blois

Louvre

Zámek v Chenonseaux

Kostel st. Pierre

Zámek v Chambord

Jean Goujon – Nymfy

Karel IX.

Karel VII.

MALÍŘSTVÍ:

- Pomalé prosazování vzorů klasické italské renesance, manýrismus
- **Jean Fouquet** - první renesanční malíř mimo Itálii (portrét Karla VII.) -> založil *Loirskou školu*
- Italští umělci výzdoba zámku ve Fontainebleau
- **Rosso a Primaticcio** - *Fontainebleauská škola*: díla Lovíci Diana, Alegorie míru, Podobizna Diany z Poitiers, Gabrielle d'Estrées a její sestra vévodkyně z Villarsu v lázni
- **Jean Clouet** - dvorní malíř Františka I., portrétista (Podobizna lékárníka Pierra Gutheho, Dáma v koupeli, Podobizna Karla IX., Podobizna Alžběty Rakouské)

SOCHAŘSTVÍ:

- Napodobování italských vzorů
- Náhrobních skulptury – náhrobky v Saint-Denis
- **Jean Goujon** - patří k Fontainebleauské škole, vytvořil typ aristokratické krásy (Louvre v Paříži – fasáda a další)

Palác Escorial

Španělsko

ARCHITEKTURA:

- Národní směr – *platereskí* (mísení prvků) -> řada staveb, hlavně průčelí v tomto směru (univerzita v Salamance, špitál Santa Cruz)
- Řecko-římský směr – palác Filipa II. v Escorialu (obrovský komplex)

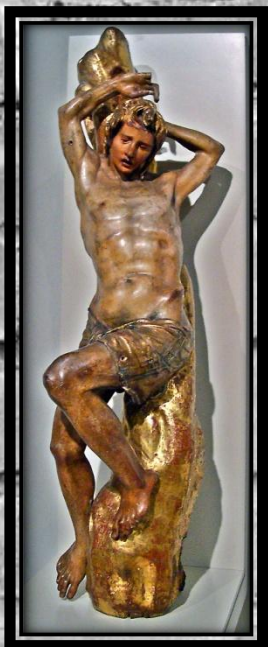
MALÍŘSTVÍ:

- S příchodem italských malířů
- **Pedro Berruguete** – první španělský renesanční malíř
- **Alonso Sánchez Coello** - dvorní malíř Filipa II., zakladatel madridské školy (podobizny Filipových dětí)
- **Luis de Morales** – španělský manýrismus (Madona s Ježíškem a malým Janem Křtitelem)

SOCHAŘSTVÍ:

- **Alonso Berruguete** - dvorní malíř Karla V. (sochařská výzdoba na chóru toledské katedrály)
- **Juan de Juni** - průčelí kostela San Marcos v Leónu, Kladení do hrobu, Panna Maria Úzkostí

Alonso Berruguete
– sv. Sebestian

Juan de Juni –
Panna Maria

Alonso Sánchez Coello
– Dcery

Luis de Morales –
Madona s Ježíškem
a Janem Křtitelem

Burgley House

Zámek Longford

Anglie

ARCHITEKTURA:

- *Alžbětinský sloh* (mísení prvků) – horizontální pojetí staveb, členění římsami, nový vývoj zámků (bez pevností) -> zámek Burgley House ve Stamfordu, zámek Longford, koleje škol

MALÍŘSTVÍ:

- Nedokázalo vytvořit vlastní uměleckou elitu – malířství v Anglii ovládli cizinci (Hans Holbein, Anthonis Mor)

SOCHAŘSTVÍ:

- Omezení na dekoraci krbů a náhrobků
- Rozvoji bránilo rušení klášterů a zákaz obrazů a soch v kostelech

Nizozemí

ARCHITEKTURA:

- *Přechodný sloh* – stavby v Antverpách (hala burzy), v Lutychu (biskupský palác) a další
- **Cornelis de Vriendt zv. Floris** – dekorativní architektura (radnice v Antverpách)

MALÍŘSTVÍ:

- Italské renesanční prvky, střediskem Antverpy - **Quentin Massys** ad.
- Podle jednotlivých témat: krajinomalba, žánr, portrét (**Anthonis Mor**), zátiší
- **Pieter Brueghel** - spolupráce s miniaturistou Cloviem, žánrová malba (Cyklus měsíců)

SOCHAŘSTVÍ:

- Významné středisko v *Mecheln* - **Cornelis Floris** (rozvoj manýristického sochařství, výzdoba antverpské radnice), **Alexander Colin**, **Adrien de Vries** (Praha)

Anthony Mor -
Margarete

Pieter Brueghel -
Zima

Cornelis Floris -
Groteskní maska

Adrien de Vries -
Znásilnění Sabiny

Quedlinburg

Hrad Drážďany

Radnice Lipsko

Německo

ARCHITEKTURA:

- Vliv Itálie v jižním Německu (Augšpurk – centrální kaple Fuggerů a sídliště měšťanů, Norimberk)
- *Stoleté období* (1520-1620) – **raná** (přestavba hradu v Drážďanech, zámek Moritzburk), **vrcholná** (Heidelberg, radnice v Lipsku, měšťanské domy), **pozdní renesance** (zámek v Aschaffenburgu nad Mohanem, radnice v Bremách, v Paderbornu a v Augšpurku, hrázděné domy v Quedlinburku)

MALÍŘSTVÍ:

- Vliv německé náboženské reformace, představuje vrcholné období německého malířství a rozvoj středoevropské grafiky
- **Albrecht Dürer** - vlastní malířská škola a grafická dílna, dřevořez a mědirytina, kresba (cyklus dřevořezů ilustrujících Apokalypsu, Malé pašije, Velké pašije, Melancholie, Nemesis, Růžencová slavnost)
- **Mathias Grünewald** (Isenhaeimský oltář, Posmívání Kristu, Ukřižování Krista)
- **Hans Holbein** (Portrét písařího Erasma Rotterdamského, Tanec smrti)
- **Lukas Cranach** (Portrét vévody Jindřicha Zbožného, Odpočinek na útěku do Egypta)

SOCHAŘSTVÍ:

- Nejzřetelněji se renesanční vlivy projeví u bronzařů (**Peter Fischer** a synové - Maxmiliánův náhrobek v Innsbrucku)

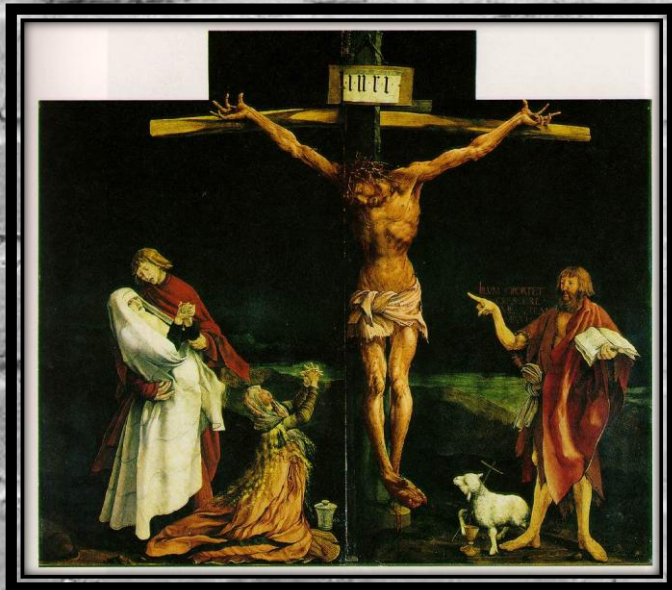

Albrecht Dürer -
Apokalypsa

Hans Holbein -
Erasmus

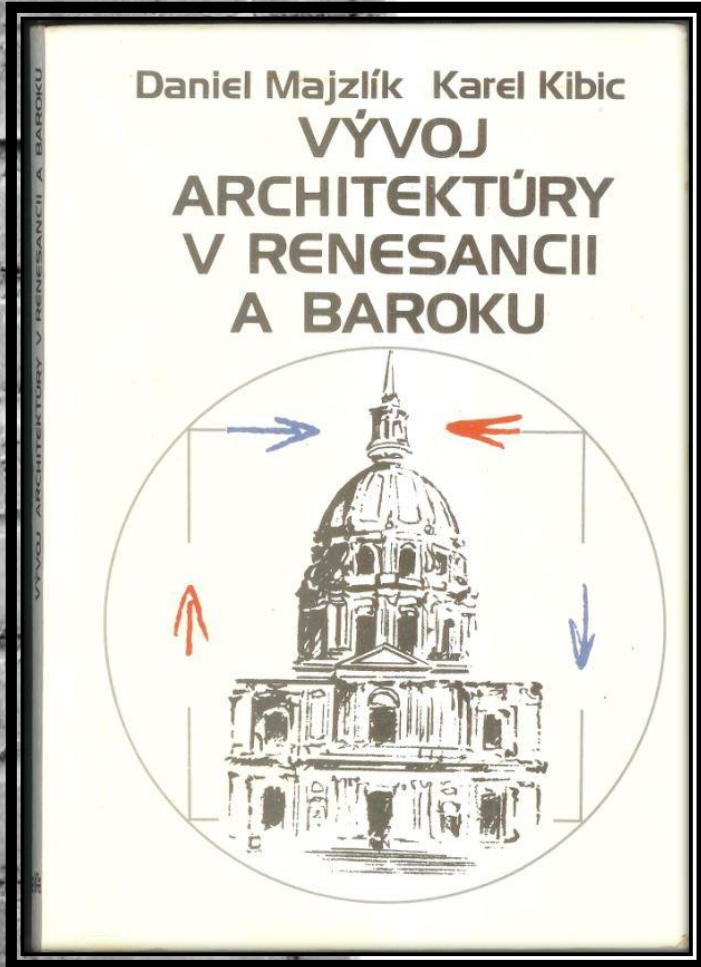
Mathias Grünwald -
Ukřižování

Peter Fischer –
Maxmiliánův
náhrobek

Zdroje:

- Kniha „Vývoj architektury v renesanci a baroku“ – Daniel Majzlík a Karel Kibic
- „Přehled dějin českého umění“ – Filozofická fakulta Univerzity Karlovy
- www.rvp.cz – metodický portál
- www.unium.cz – studijní materiály
- Další drobné zdroje, které nestojí za zmínění